

Dokumentum

LENGYEL BALÁZS

Levelek Székely Jánostól

Úgy is mondhatnám: dokumentumanyag sorsunk drámájából. Története: egy név nélküli, feladó nélküli kézirat, rejtetten, titkos célzásokkal elküldött levelek, melyek elmondják, a kétfelőli elnyomás idején milyen veszedelmeken keresztül tudtunk érintkezni egymással, erdélyi és magyarországi magyarok. S ha tudtunk, mennyi össze-vissza beszédrel, rejtejes célzással kellett kimondanunk azt, amit mégis el akartunk mondani.

Hogy világos legyen: például az Újhold-Évkönyv számára, melynek szerkesztője voltam, kaptam egy anonim kéziratot, melyről még azt sem lehetett tudni, honnan érkezett. Feladó csupán: a magyar külügyminisztérium. Címe: *A másik torony*.

Kinyomozni, hogy ki küldte, majd azt, hogy a regényt egyáltalában ki lehet-e adni, az író nevével-e (nem lehetett), erről szólnak a levelek. Írni pedig úgy írtunk a regényről: „Ha túl meleg nektek a szövet, bele ne nyírjatok.”

Még csak annyit: Székely Jánossal személyesen sohasem találkoztam. Levelezésünk a *Caligula helytartója* című dráma TV-bemutatása után kezdődött.

*

Kapcsolatot kezdeményező levelém Székely Jánoshoz még az első Újhold-Évkönyv megjelenése (1986) előtt.

1985. dec. 30.

Kedves Székely János,

személyes ismeretség hiányában, de munkásságod, drámáid ismeretében szeretnék tőled kéziratot kérni. Mivel scjtelmünk sincs arról, hogy mennyire vagy tájékozott az itteni irodalmi életben, néhány szóval vázolólok, hogy kik vagyunk, és milyen publikációs célból kérjük a kéziratot. A levél írója valaha rég, 1946 és 48 között, az Újhold című szépirodalmi folyóiratot szerkesztette. Aztán a személyi kultusz idején barátaival együtt (Mándy, Pilinszky, Kálnoky, Jékely, Ottlik, Szabó Magda stb.) nem vett részt az irodalmi életben. Ma más a helyzet. Lehetőséget kaptunk arra, hogy félévenként a Magvető által megjelentetendő évkönyvet csináljunk. Ennek az Újhold-Évkönyvnek az első száma tavasszal, könyvhéten jelenik meg, 30 íven, 500 oldalon. Nemes Nagy Ágnessel és Lakatos Istvánnal együtt szerkesztettem. Az említetteken kívül szerepelnek benne természetesen nemcsak régi újholdasok, hanem Szentkuthy Miklóstól és Határ Győzőtől kezdve más, és náluk fiatalabbak, prózaírók és költők is, Esterházy Pétertől és Lengyel Pétertől egészen fiatal tehet-

ségeig. Szóval elég széles összefogás ez. És érték szempontjából más fórumoktól bizonyos függetlenségel elkülönő...

Mindezeket azért írtam meg, hogy újból megkérhessem, nem volna-e kedved folyóiratszerű antológiánkban szerepelni? Tudnál-e nekünk kéziratot, drámát vagy drámarészletet adni. (Persze, más műfaj is lehet.) A következő számot 1986 márciusában zárjuk és az év karácsonyán jelenik meg. Hogy az írás Romániában már megjelent, lényegében nem akadály, ha csak példányait az úgynevezett közös kiadásal át nem hozták...

Megkérnélek, hogy döntésedtől függetlenül is, röviden jelezd, hogy megkaptad-e leveletem.

Válaszod elé nagy várakozással tekint és barátsággal üdvözöl:

Cím: Budapest, I. Naphegy utca 28. H-1016

Lengyel Balázs

*

SZÉKELY JÁNOS LEVELEI

1986. II. 19.

Kedves Lengyel Balázs!

(Idősebb létedre jogosan letegeztél, hát engedd meg, hogy fiatalabb létemre visszategezzek, tehát:)

Kedves Balázs, csak nem hitted komolyan, hogy szükséged van bemutatkozásra?! Én Grönlandon élek ugyan, s azon belül is külön barlangokban, mint a medve (az orrszarvú magánya erdejében), de azért az Újholdról meg Lengyel Balázsról tudok valamicskét! Kritikáidat is olvasom olykor, amikor eljutnak hozzám, s arra a meggyőződésre jutottam, hogy egyike vagy a keveseknek, akik csakugyan tudják, miről van szó a modern (a mai) költészetben. Ezt Nemes Nagy Ágnesről is elmondhatom, akinek esszéit szintén nagy élvezettel olvastam, s akinek, kérlek add át szerető üdvözlőleveletemet. Mellesleg mondd meg neki, hogy a *Boldog szomorú dal* genetikus kapcsolatban van Schiller versével (*A költő osztályrésze*), tulajdonképpen válasz; reflexió arra, és enélkül a felismerés nélkül egyáltalán nem értelmezhető. „Itthon vagyok itt, e világban / S már nem vagyok otthon az égben.”

Szóval jól tudom, hogy vagy, kedves Balázs, és örülök, hogy megint fórum áll rendelkezésedre. Csak azt nem tudom, mit mondjak részvételemről. Két kéziratom van ugyan, de reménytelen, újat pedig nem tudok írni, három éve semmit sem írtam, nem tudok odafigyelni az írásra, márpedig az akkor sem biztos, hogy sikerül, ha teljes mivoltoddal odafigyelsz, hát még, ha erre is képtelen vagy! Három teljes éve a fiam miatt kínlódom, őrlődöm, akivel a következő történt: Országos elsőnek végzett a Képzőművészeti Akadémián; elfogult apai megítélésem szerint nagy tehetségű, eredeti, nonfiguratív szobrász. Megházasodott itthon, de a felesége önagysága egyévi házasság után kiszökött Olaszországba, most ott hegedül kitűnő fizetéssel, a firenzei operaházban. Három kerek évig kéthetenként telefonált haza a fiamnak, hogy menjen utána, ez három év múltán sikerült is, de amikor a fiam megérkezett Firenzébe, menyemasszony be sem fogadta. Most a fiam faluhelyen egy kőfaragóműhelyben végez napszámos munkát, alig él meg, lejárt a (honpolgárság nélküli) útlevele, lejárt

az ott-tartózkodási engedélye, mondhatni csapdába esett. Hát ez a sztori foglalkoztat engem jó három éve, úgyhogy odafigyelni sem tudok semmi egyébire. Ha valaki, egy képzelt személy, segíteni akarna rajtam, ha fontos volna valakinek, hogy még csinálni tudjak valamit (talán még tudnék), annak a fiamon kellene előbb segítenie. Ezt hónapok óta sikoltozom, végigleveleztem ebben az ügyben a fél világot, és hinnéd-e, kedves Balázs, az égvilágon senki sem mozdította meg az ujját, úgyhogy ráadásul már önbizalmi és bizalmi válságba is jutottam.

Láthatod saját szemeddel, hogy most már csakis erről tudok írni-beszélni; nem megy az írás, sehogyan sem megy. Belerokkantam az ügybe. Azon gondolkodom, hogyan tehetnék eleget mégis megtisztelő kérésednek, és a következő konklúzióra jutottam.

Megjelent tavaly egy esszékötetem, *A mítosz értelme*, de ezt a címet a kiadó adta, eredeti címe: *A romantikus állat*. Nem tudok róla, hogy ez a könyv átment volna hozzászólások is, (de tévedhetek).

Ebben a könyvben van két írás, amelyet jobbnak, eredetibbnek érzek: az *Enkidu mítosza* és a *Még egyszer Enkiduról*. Kedves Balázs, ha a könyvet tényleg nem árulják ott, nálatok, és ha Ti megelégedsztek megjelent munkával is, akkor talán valamelyiket bevéaszthatnátok Újhold-Évkönyvetekbe. Ezt tudom mondani, ajánlani, egyebet semmit, mert nincsen, mert nincsen, mert nincsen.

Balázs kedves, jó megjelenést, sikert kívánok Évkönyveteknek, s nektek magatoknak is: mindent, amit kívánok magatoknak. Azonban, ha volna bármiféle olasz kapcsolatod, valamiféle befolyásod alapítványokban, ösztöndíjakban, kérlek, ne mulaszd el értesíteni róla, mert két nyomorult emberen segíthetnél vele egyetlen csapásra.

Gondolom, máris elborzadtál a szöözön miatt, amit leveledre válaszul küldök, légy emberséges, megértő, és nézd el nekem.

Szeretettel üdvözöl Téged és mindenkit, akit szeretsz
Székely János

Mahely, 1986. II. 19.

Le kellene másolnom ezt a levelet szépen, kalligrafikusan – erre sincs már türelmem. „...aki szeret, annak jó lesz így is.” Bocsáss meg.

*

1986. V. 18.

Ó istenem, kedves Balázs,
szegény Hubay Miklóst én már annyit zaklattam, hogy szinte menekül előlem; legutóbb randevúzott a fiammal Firenzében, s megígérte, hogy beszámol a találkozásról, de azt is hiába vártam. Már a kiutazásban is segített, gondolom, azóta torkig van velünk, emlékezni sem szeret erre az ügyre. Éppígy a többiek is. Elmondom, Balázs, mi lett az én gögömből – hiszen még kéziratot sem küldtem kérés nélkül sehová! És most végigkoldulom a fél Európát, és még csak foganatja sincs a könyörgésemnek!... Ha eszedbe jut valaki barát, jó ismerős, egyéb kapcsolat, aki segíthetne rajta, szépen kérlek, kérjétek meg erre, nehogy máris késő legyen.

Tovább, sorrendben, ahogy leveledben következnek a dolgok. Egyetérték azzal, hogy az Enkidu-esszét (akár az egyiket, akár mindkettőt) újraközöljétek az antoló-

giában – már ha titeket ez (az újraközlés) nem kompromittál. Minthogy itt könyv alakban jelent meg a szöveg, talán még engedélyt sem kell szereznem rá a Kritériontól, de holnap ezt még megkérdezem a bukaresti szerkesztőségtől telefonon. Meglátom, mit mondanak, s mindjárt meg is írom (addig nem teszem postára ezt a levelet).

Azzal is szívesen egyetértek, hogy a *Caligula helytartóját* betedd a készülő kötetbe, csak azt sajnálom, hogy nem javíthatom ki benne a súlyos vers- és értelemzavaró sajtóhibákat. Nem tudom, nem küldhetnék-e egy listát ezekről, ha majd aktuális lesz a dolog. Ne légy rest, kérlek, írd meg majd, ha tényleg aktuális lesz. Mégiscsak kár volna, hogy szelídnek helyett szelindeket kelljen olvasniuk a gyerekeknek.

Könyveket átvenni itt, a vámnál, nagyon bajos. Jobb lenne kézből. Nagyon kíváncsi vagyok rájuk, előre örülök és köszönöm. Kívánok nektek jó munkakedvet, értelmes, eredményes munkát, és mindent, amit ti is kívántok magatoknak.

Szeretettel, barátsággal ölel
Székely János

Most kérdeztem meg Domokos Gézától, a Kritérium igazgatójától, mik az újraközlés feltételei. Azt mondja, hogy megjelent könyvből bármit át lehet venni, engedély sem kell hozzá, jelölni sem muszáj, hogy honnét való az írás – eszerint tetszésedre van bízva, miképpen jártok el. Örülök ennek. Ölel

Sz. J.

*

(Postai levelezőlap)

VI. 18.

Balázs, kedves Balázs!

Abból ítélve, hogy a rádióban recenziót hallottam róla, nálatok is forgalmazzák már kis könyvemet. Erre szeretnék figyelmeztetni. Kapható könyvből átvett írást aligha vállal az Újhold – én semmi esetre sem tenném. Nem tudom, most már mit csináljak; régi verseim vannak (a 60-as évekből), de ezek már nem tetszenek eléggé. Nem baj, Balázs, hátha rendbe jön valahogy a fiam dolga, s én ismét produkálni tudok majd valamit.

Barátsággal, szeretettel
Sz. János

• *

Vásárhely, 1986. VIII. 9.

Kedves Balázs!

Azt írod leveledben, hogy „merő önzésből” próbáltál segíteni rajtam. Mondatod nagy lelki udvariasságról árulkodik, miközben persze csöppentett igazság; magam is régóta vallom, hogy az önző szeretet az igazi. (Az igazán megbízható.)

Csak hogy most mégsem hiszek neked. Ezer mód kínálkoznék arra, hogy kategorikusabban szolgálj ki önzésedet, mintha megpróbálnál segíteni valamely távoli nyomorulton. Ráadásul nem is biztos, hogy segíteni tudsz. A kedves fiam csaknem egy éve tengődik már Olaszországban, miután a hites felesége maga után hívta, de

aztán be sem fogadta. Jelenlegi helyzete: nagy nehezen beszerzett ideiglenes, hontalan olasz útlevele van (Apolide), amely talán fél évig érvényes. Viszont munkája nincs, csak nagyon ritkán, alkalmyszerűen, így rendszeresen éheznek, ha ugyan éhen nem halt már azóta, hogy utójára beszéltem vele. Nincs pénze levelezni, telefonálni, nem is szólva arról, hogy elmenekülni sincs pénze. Pedig hát az lenne az egyetlen kiút: elmenekülni hozzátok; akadémiai végzettségével nálatok talán nem halna éhen.

Segíteni rajta többféleképpen lehetne:

1. Az volna a legjobb, ha állandó munkát, állást vagy megrendelést kapna, szóval, ha meg tudna ott élni. De hát erre a munkanélküliek Olaszországában kevés a remény – talán még Santarcangeli professzor befolyása sem volna hozzá elegendő. A fiának mindenesetre ez volna szíve szerint.

2. Ideiglenesen az is megtenné, ha valamilyen ösztöndíjat, alapítványt, efféle lehetne szerezni neki. Erről jut eszembe: nem vagy te ismeretségben Vészi Endrével? Hiszen ha jól tudom, együtt indultatok. Hónapokkal ezelőtt gyönyörű kérvény és kétségbeesett levelet küldtem neki, mert úgy tudom, ő a Soros Alapítvány irodalmi referense. Nem tudnál szólni Vészinek, hogy méltassa legalább válaszra a leveletem? (Ha tényleg segíteni tudna, az volna persze a legjobb.) Jaj, te Balázs, ha sejtened, hányan hagyták így válasz nélkül a könyörgéseimet! Roppant önérzetem kellett volna legyen, hogy mindezt kibírja!

3. Végül az alkalmi segély (rusnyább nevén: pénz) is segítene rajta, hogy legalább elmenekülhessen hozzátok. Nem tudom pontosan, hogyan áll most az ügye; azt üzenték nekem, hogy el van intézve a befogadása, de látom, a dolog mégsem megy – talán a pénzhiány miatt. Az a baj, hogy lassan már a kapcsolatot is elveszítettük (nincs pénze telefonálni), s így már-már felmérni sem tudom a helyzetét. Félek, rosszabb, mint hinném. Rémlátomásom: éhesen, betegen fekszik az útszélen, valahol Olaszországban, s én nem tudok rajta segíteni. Efféle rémlátomásaim olykor már igazaknak bizonyultak.

Hát ezek volnának a segítség lehetséges módjai, kedves Balázs. Ha valamely módon segíteni tudsz, kérek, ne mulaszd el, tedd meg „önzésből”, a kedvemért. Lehetséges, hogy amikor kiköt nálatok, többet is tudok majd segíteni, de hát ez még nem aktuális.

Énnekem számtalan témám volna, több hosszú munkám is teljesen kész a fejemben, csak hát nem tudok nekilátni a kivitelezésnek: nem tudok egész lélekkel odafigyelni. Mondani szoktam: ha az ember teljes mivoltával odafigyel, még akkor sem biztos, hogy sikerül valami, de ha oda sem figyel: biztosan nem sikerül. Évtizedekkel előbb kitaláltam egy korszerű műfajt, az „elgondolt” drámát, regényt, verset – kreatív mozzanat ebben is ugyanaz, mint a valódiban, nagy előnye viszont, hogy nem kell leírni. Nagy szorgalommal művelem azóta is új műfajomat, gyakran gondolom magamban: ni, ebből is milyen jó verset, novellát lehetne írni, azután szépen elfelejtem (mert ami nincsen végleges, érvényes formában, az bizony feledhető). Arra talán jó a dolog, hogy ébren tartja témafelismerő készségemet. Fogalmaim szerint ez (a témafelismerés) az irodalomban a legfontosabb. Olvastam régebben Németh László drámáit, s főcsóválva konstatáltam, hogy csak egyetlenegyben (a *Galileiben*) ismert fel valódi témát, önmagánál többet mondó, jelképes értelmű cselekményt; a többi afféle dialogált esszé: drámai érvénye nincsen.

No, persze a témafelismerés mellett a kivitelezés készsége is elengedhetetlen – és ez az, ami most belőlem hiányzik. Elgondolom: vajon ha elrendeződne valahogy a fiam dolga, megint visszatérne belém az az elszánt fegyelem és koncentráloképesség, ami valaha megvolt? Nem biztos. Lehet, hogy csak áltaatom magamat ezzel.

Szeretettel ölel téged, és mindenkit, akit szeretsz
Székely János

Vásárhely, 1986. VIII. 9.

Szükség esetére ideírom a fiam címét: Székely János Jenő
55045 Pietrasanta, via Verzieri 30, Italia

(Paolo Santarcangelitől, az olasz, torinói egyetemi tanártól és ismert írótól, aki elég szoros kapcsolatot tartott velünk, kértem, hogy Székely János Jenőt keresse fel és legyen segítségére. Fel is kereste János Jenőt, de – íróként – művészeti ösztöndíjat nem tudhatott neki szerezni. Egyedül ahhoz kérte a segítségét.)

*

1986. IX. 14.

Nagyon igazad van, kedves Balázs,

nehéz nekünk a fiaink helyett verekedni, de hát kénytelenek vagyunk azt tenni mindaddig, amíg szeretjük őket. Márpedig én nagyon szeretem a fiamat, úgy érzem, mintha átadtam volna neki egy stafétabotot, amelyet én is úgy kaptam valakitől – és persze mélyen érdekel a sorsa, mondhatni érdekelt vagyok abban, hogy ő is továbbadhassa. Balázs kedves, komolyan mondom, ez a fiú többet ér nálam; mély és korszerű szobrászatot művel, emberi viszonylatokat modellál plasztikai formák viszonylataival – most is Olaszországban, mély nyomorában, három szobrot csinált, hihetetlen gazdagságú viszonylatrendszer jelenik meg mindegyiken; a saját sorsát jeleníti meg bennük – és persze általában az emberi sorsot. Ezért esem kétségbe és verekednék a sorsa miatt, amíg csak tudok, hiszen értsd meg: nincsen nálam, nála van már a stafétabot! Tisztára örült a világ, hogy egy ilyen kapacitású fiatal művész nyomorogni, kallódni hagy, úgyhogy nem is tudhatja „kihozni” magából mindazt, amire képes. Látod, már én is a „világgal” perlekedem, biztos jele a neuraszténiának, hiszen nagyon jól tudjuk, a „világ” ilyen.

Nem tudom, mit szóljak Santarcangelit tanácsához, ilyen tanácsot mástól is ezerszám kaptam, és egyik sem vált be. [...]

Azt írtad, Vészi nem olyan ember, hogy válasz nélkül hagyja a leveletem – no hát éppen azt tette. Pihá, hányszor, de hányszor alázkodtam meg hasztalanul! Ha azt akarod, Balázs, hogy bármi csekély presztízsed legyen, sose kérj senkitől, semmit. Köszönöm rámgondolásodat, kedvességedet, segítőkészségedet, és kérlek, ne haragudj rám.

Szeretettel ölel
Székely János

*

Vásárhely, 1986. X. 15.

Drága Balázs!

Kedves és biztató leveled minden sorából kihallatszik a csendes könyörgés: jaj, János, ne kényszeríts arra, hogy Santarcangeli könyvről kritikát írjak! Csakhogy rossztól kéred, a kerek világon egyedül én vagyok az, aki nem adhat ilyen felmentést: alapvető érzelmi érdekem (reményem) fűződik hozzá. Különben is, produkálnánk-e még bármit, ha a körülményeink nem kényszerítenének? Írtam én régebben két sort, az volt benne, hogy élni sem tudánk, boldogok sem lehetnénk soha anélkül. Bonyolult kényszerűségek láncolata – íme, az emberélet egy lehetséges definíciója – látod, milyen okos vagyok, mihelyt rá akarlak kényszeríteni valamire?! Kedves, kedves Balázs, ha eredményt remélsz tőle, mégis írd meg azt a kritikát, hiszen bár-miről szól, az a Te írásod lesz, az életműved is gyarapszik tőle.

Ismerős nálatok az a kifejezés, hogy a fájdalom „elsasul”? Így vagyok én most: elsasultam, belesasultam (tehetetlenné zsibbadtam) az aggodalomba. Felhív olykor a fiam – olyan következtelenül, zavarosan beszél, jaj Istenem! Régen át kellett volna telepednie hozzátok, de nem képes rá, halogatja, tétovázik, nekem pedig sül le az orcámról a bőr azok előtt, akik kérésemre betelepédési engedélyt szereztek neki. Attól lehet tartani, hogy végül be is záródik ez a kiútja. Lelke legmélyén nyilván ott szeretne maradni Olaszországban (hogy ne kelljen beismernie vereségét), hát ebben tudna Santarcangeli esetleg segíteni. Tedd meg, Balázs kedves, amit tehetsz, hátha még olyan idők is jönnek, amikor te is rákényszeríthetsz majd valamire. Mert most el vagyok sasulva, próbálok olykor valamit írni, de minden a színvonalam alatt marad, semmi sem megy.

Szeretettel öllelek, kérek, ne haragudj rám.
Székely János

*

(Postai levelezőlap, keltezetlen)

Kedves Balázs,

köszönöm az illusztrált üdvöletet, megvagyok, mihez hasonlót mindenkinek szívből kívánok. Az újság az, hogy nyugdíjba mentem. A kedves fiam azóta már ott is van nálatok, szükség esetén tudátok-e rajta segíteni? Mindnyájatokat szeretettel üdv.

Székely János

*

(Postai levelezőlap)

1989. VIII. 27.

Kedves Balázs!

Bocsánatot kérek tőled a fiamért, a fiam nevében. Képzeld, mi történt vele. Áttelepített Székesfehérvárra, ahol lakást és munkát ígértek neki. Az ígért lakás nincs kész (talán már nem is lesz), ahelyett egy ideiglenes lakást kapott – az is jó. De munkát semmit sem adtak, úgyhogy nincs ott miből megélnie. Éppen ezért gyorsan visszautazott Olaszországba, hátha kereshetne ott napszámosként annyit, amennyiből visz-

szahozhatná Amerikából a szobrait. Kb. karácsonyra számít hazatérni Magyarországra. Hát emiatt van ismét elkeseredve. És képzeld, közben befejeztem, megcsináltam a mórjaimat, csak nem adhatom ki a kezemből, amíg bizonyos Margit néni él. Segítsetek.

J.

Ő szobrásznak jobb, mint én írónak.

(A „mórjaimat” utalás a *Mórok* című, később megjelent drámájára, mely persze nem a mórok, hanem az erdélyi magyarság pusztulásáról szól.)

*

(Képes levelezőlap, keltezés nélkül)

Kedves Balázs!

Mindig sejtettem, hogy csavaros eszű ember lehetsz, de ez a fogalmazás minden várakozásomon tútesz. Hát persze, hogy átveheted, Balázs – mi másért került a kezedbe? A kedves fiam még mindig nyakig van a bajban, úgyszólván nem is tudunk róla. Nem segít senki. Sajnálni fogsz, ha belehalok? Mindnyájatokat ölel

János

(A név és postai címzett nélküli, csak dátummal jelzett [feladó: A Magyar Külügyminisztérium] fantasztikus regényről, *A másik toronyról* van itt szó. Megpróbáltam óvatosan, sok össze-vissza beszéddel kitapogatni, hogy valóban Székely János írta-e, bár stílusa, tematikája alapján nem volt kétségem, de a biztonság miatt kénytelen voltam egyértelmű igenlő választ kérni. Másfelől egy idő múlva, kérésre Széles Klára személyesen beszélt velem, hogy vállalja-e névvel a regény elképesztően merész és veszélyes közlését, mely jelképesen a sztálinizmus esztelen szörnyűségét jeleníti meg, méghozzá kivételes írói erővel és szuggesztivitással. Hasonlóan, mint Orwell az *Allatfarmot*.)

*

(Képeslap, keltezés nélkül)

Kedves Balázs!

Kellemes ünnepet, boldog újévet mindnyájatoknak. Hallom, hogy a szöveget, amit szereztem, túl hosszúnak és talán túlságosan melegnek találjátok. Ne haragudj, kérlek, most már nem tudok jobbat szerezni. Ha nem felel meg, le lehet mondani róla, megnyirbálni azonban kár. Ölel J.

(A „meleg szöveg” jelképe nem más, mint *A másik torony*, amely nemcsak a román viszonyok, hanem az egész sztálinizmus – újból hangsúlyoznom kell – orwelli képe. A „megnyirbálni azonban kár” arra vonatkozik, hogy kicsit hosszúnak tartottam a Torony részletes leírását, s megkérdeztem – áttételesen persze –, hogy nem kívánna-e valamelyest belőle rövidíteni.)

*

(Postai levelezőlap. Feladó: Varga Jánosné, Budapest, Békés Imre u. 60. 1162)

1988. XI. 17.

Kedves Balázs!

Bizonyára későn kapok észbe, de talán mégis jobb volna a Kenéz Lajos anagramma, a végén pedig helységnevé nélkül egyszerűen: (1983). Nem én vagyok szeszélyes, hanem a helyzet. Bocsánatodat kérve szeretettel ölel

Székely János

*

LENGYEL BALÁZS LEVELEI

Vasárnap, nov. 20.

Kedves János, most kaptam meg a Margit Kórházban leveledet. Gondolhatod, hogy engem is hosszan izgatott, hogy bajba ne sodorjalak. Ezért kérdeztem, hogy *névvel* vállalhatod-e. A szám írásoddal indul, nyomdában van. Egy ízben a Magyar Hírlapban, négy hónappal ezelőtt, említettem névvel, hogy ez lesz a szám nagy meglepetése. Mit csináljunk. A helységnevet hagyjuk, de közölhetjük-e író helyett X X X csillaggal is. A Kenéz Lajos anagramma kevésbé jó, de ahogyan akarod. Az Enkidu emlegetése alapján, ahogyan én is, más is kitalálja – csak nem bizonyíthatja az író. Adj sürgős utasítást, hogy mit akarsz, feleségemnek, Kerek Verának: 673.004. Este mindig otthon van. Ő majd intézkedik a Magvetőnél, de gyorsan. Én infarktussal vagyok itt. Legyünk óvatosak. A mű beszél önmagáért.

Szeretettel ölel
Lengyel Balázs

Kerek Vera, Bihari Mór u. 4. 1033

(Tíz nappal az infarktusom után írt levelem. Próbálok a sorok között kitapogatni, hogy vállalja-e és miként *A másik torony* közlését. Félttem, hogy bajt csinálok, és az író személye mégis kiderül. Nem küldtem el a levelet.)

*

Kedves János,

bánt, hogy olyan régóta nem írtam Neked, és semmi hírem Rólad. Az évkönyvet, 1987/1, melyben a Romániában megjelent tanulmányodat újraközöltük, elküldtük címedre, a biztonság okáért két ízben is. Most már a hatodik évkönyvet szerkesztjük, s örülnék, ha felhívnád figyelmemet más, ott megjelent írásodra, vagy hivatalos úton kéziratot tudnál küldeni. Bár most eléggé el vagyok látva kézirattal, csak rengeteg a problémás. Tudom, hogy Te megértéssel hallgatod meg a szerkesztési bajokat, s csak azért merem elmondani, mi mindenért fő a fejem. Itt van mindjárt egy tanulmány Mesterházy Mártontól – nos, ezt a nevet, hogy Mesterházy, szerzőként nálunk szerepeltetni lehet-e?* Itt van mindjárt egy 60 oldalas tanulmány irodalmunk egy nagy

* Mesterházy Lajos annak idején szélsőséges, ha tetszik, közismert agresszív kommunista író volt. Neve már elfelejtődött. Mesterházy Márton merőben más személy.

öregjétől az Eötvös Kollégiumról, de szétesik. Nos, vissza lehet-e adni egy köz-tiszteletben álló embernek, 80 éves kora fölött egy nagy ambícióval írt kéziratot? Megint más: érkezett egy kézirat, de névtelen. Emlékszel, Illyés gondolata volt, hogy írjunk névtelenül, szerkesszünk úgy folyóiratot, mint a Times Literary Supplementja. Leadhatom-e ezt az írást, amely remekmű-gyanús (s jó hosszú, 99 oldal) a most szerkesztett évkönyv élén a szerzőt három csillaggal jelölve? És így tovább, sorolhatnám. De önös dolog, hogy ha írok, akkor is csak saját bajaimról beszélek. Pedig, hidd el, olvasom írásaidat, most is kivettem a könyvtárból *A nyugati hadtest* című könyvedet, mely annak idején a Magvetőnél jelent meg. Nem is tudtam róla, egy fiatal író hívta fel rá a figyelmemet, és beszélt róla elragadtatottan. Majd beszámolok olvasmányélményemről. Még csak az ajánlást és a szigetről** szóló részt olvastam el.

Most még csak annyit: mi van a fiaddal? Megoldódtak-e a gondjai? S örülnék, ha legalább pár sorban beszámolnál, hogy mi van Veled. Hidd el, ha kézirattal kecsegtetnél, azt megbeszélni, nem sajnálnám átugrani Hozzátok.

Baráti szeretettel üdvözöl
Lengyel Balázs

1987. nov. 14-én

(Újabb levél tizenkilenc nappal az infarktus után. Ez az egészségi állapot korántsem a józanság teteje. Megint csak nem mertem a levelemet elküldeni.)

*

(Karácsonyi képeslap, keltezés nélkül)

Kedves Balázs!

Kellemes ünnepeket, vidám új évet kívánok ismét mindnyájatoknak. Amiből kár nélkül el lehet venni, az persze nem tökéletes. A szövegre értem. Azt mondod, lennének ötleteid. Hát írd meg őket, kérlek, alcím szerint, hadd fontolom meg. Nekem is volt olyan benyomásom, hogy túl aprólékos, túl hosszú a vége felé. Antológiát egyet sem kaptam. BÚÉK

J.

(A szöveget, amelynek hosszát mérlegeli, természetesen megint *A másik torony*.)

*

(Két, azonos szövegű, keltezés nélküli levelezőlap a román határral szomszédos, már magyar községből. Ismeretlen feladóval.)

1989. VI. 30.

Az isten szerelmére, töröljétek a korrektúráról nevemet és a marosvásárhelyi dátumozást.

J.

* Keresztury Dezsőre céloztam.

** A „sziget”: utalás *A másik toronyra*.

Kedves Balázs!

Szeretnék értesíteni, hogy szobrász fiam, akiről tudsz már (mert már írtam róla), Amerikából és Olaszországból jövet nemrég áttelepedett hozzátok. Ez a fiatalember többet ér nálam; jobban is szeretem, fontosabbnak is tartom magamnál. Arra gondoltam, Balázs kedves, megkérlek: ha valaha rokonszenvvel gondoltál rám, fordítsd most órá a szereteted, és légy segítségére, amiben csak tudsz. Ha egyebet nem tehetsz, próbáld összehozni őt a kultúra jobbjával – barátaidat is próbáld rávenni erre. Négy éve figyelem aggodalommal külföldi sorsát, négy éve élek örökös szorongásban miatta: rajtam segít, aki rajta segít. Ezen a címen lehet felvenni vele a kapcsolatot: Székely János Jenő (Özv. Varga Jánosné címén) 1162 Budapest, Békés Imre u. 60.

Reménykedő szeretettel ölel

Székely János

(1989. július 14-én levélben írtam Székely János Jenőnek, hogy hívjon fel telefonon. Beszéljük meg személyesen a dolgait, hiszen most már Magyarországon él.)

*

(Postai levelezőlap)

1990. II. 22.

Kedves, drága Balázs!

Természetesen mindent nyilvánosságra hozhatsz *A másik torony* történetéről, amit csak szükségesnek látsz. (Én nem is tudom, ki vitte el hozzád a kéziratot.) Tudod, az úgy van, hogy noha semmi sem változik tulajdonképpen – most már nem teljesen értelmetlen vállalni az ódiumokat. Akkor még értelmetlen volt. Az írás, ha igaz, nem-sokára itt is megjelenik. A héten már írtam neked egy lapot, hogy ments meg a díjtól. Erre ismét megkérlek. Nagy szeretettel ölel

János

(*A másik torony* most már Romániában is vállalható volt. Az Újhold-Évkönyv legközelebbi számában [1991/1.] „A szerkesztőség közlése” címen meg is írtam az anonim, a név nélküli közlés okát és egész történetét. A „ments meg a díjtól” arra vonatkozik, hogy az Írószövetség kritikai szakosztálya Székely Jánost József Attila-díjra kívánta javasolni. Székely János később a Kossuth-díjra való jelölés ellen is tiltakozott. Így nem is díjazták.)

*

1990. III. 14.

Drága Balázs!

Ha valamiért is büszke lehetek írásaimra, hát bizonyára azért, mert egy sohasem látott jó barátot szereztek nekem. Áldjon meg a fennvaló jószágodért, kedves Balázs.

Szükségben sem igen szoktam hazudni, ezért hát elhíheted: amit magatokról írsz, mélységesen megrendített. Hiszen már a kezed írása is árulkodik állapotodról! Beteg, „rettenetes beteg” Ágnes. Most mondd meg, mit írjak? Neki jobbulást kívánjak, neked erőt? Hivatkozzam az emberi sorsközösségre? Nagyon is el tudom képzelni,

mit jelent egymásnak két ilyen ember, ezért csak azt írom: veled bánkódom és szorongok én is.

Köszönöm, hogy megmentettél a közfeltűnéstől, amivel egy irodalmi díj visszautasítása járna szokott – jobb ezt csendben, a háttérből intézni. Köszönöm ugyanezt a kormánynak is.

Expressz leveledre még megérkezése napján válaszoltam, gondolom, megkaptad azóta. Járj el mindenben belátásod szerint, ha ugyan még erőd és kedved van erre.

Csodálkozom magamon, hogy olyan közelről érint a sorsotok, holott a magamé már szinte nem érdekel. Azt írom neked is, amit a gyermekeimnek szoktam befejezésül: vigyázatok, kedveseim, vigyázatok magatokra.

Nagy szeretettel, barátsággal ölel
János

(Székely János Jenő egy levelezőlapon közölte velem – a lapot nem találtam meg –, hogy szerinte apja túlbonyolítja a dolgokat, fölöslegesen aggodalmaskodik. Akár velem, akár más irodalmi emberrel nincs igénye kapcsolatba kerülni. Különben Székely János emlékestjén a Pen Klubban ott voltak a szobrai. Kezet fogtunk, de nem beszéltünk egymással.

Nemes Nagy Ágnes 1991. augusztus 23-án, Székely János pontosan egy év múlva, 1992. augusztus 23-án halt meg. Hagyatéka rendezetlen. Hozzá írt leveleim egyelőre felkutathatatlanok. De a történet így is egész.)